

Ks. ROBERT KACZOROWSKI
Akademia Muzyczna Gdańsk

PIEŚŃ WIELKANOCNA

CHRYSTUS ZMARTWYCHWSTAŁ JEST.

ZAGADNIENIA SEMANTYCZNE I MUZYCZNE

Pierwsze wieki chrześcijaństwa w Polsce nie stworzyły odpowiednich warunków do powstawania pieśni kościelnej w ojczystym języku. Brakowało jeszcze świadomości narodowej wśród wiernych, zaś duchowieństwo pracujące na świeżo pozyskanych dla chrześcijaństwa polskich ziemiach pochodziło z zagranicy.

Rolę języka ojczystego w liturgii podkreślił dopiero obradujący w 1248 roku synod wrocławski, a następnie tzw. synody łęczyckie (1285-1287), które nakazywały duchowieństwu odmawianie z ludem najbardziej podstawowych modlitw, do których zaliczano: *Ojciec nasz*, *Wierzę w Boga* czy *Zdrowaś Maryjo*. Z czasem podkreślano również, że kandydat do stanu duchownego winien legitymować się polskim pochodzeniem¹.

Gdy stopniowo język polski przenikał do liturgii, jednocześnie w języku tym (na przełomie XIII i XIV wieku) zaczęły powstawać pierwsze pieśni religijne. Najstarsze z nich to pieśni wielkanocne.

Przedmiotem niniejszego artykułu będzie jedna z takich pieśni, zatytułowana *Chrystus zmartwychwstał jest*. Celem artykułu będzie ukazanie prezentowanego utworu w jego warstwie semantycznej i muzycznej oraz próba uchwycenia wariantów tak w tekście pieśni, jak i w zakresie kształtowania linii melodycznej.

Źródłem do przestudiowania tak zarysowanego problemu będzie pięć pochodzących z różnych okresów historycznych śpiewników², zawierających interesującą pieśń wielkanocną. Są to:

1. *Cantionale Ecclesiasticum ad usum Ecclesiarum Poloniae*, per Joannem Siedlecki, Cracoviae 1886 [dalej jako: 1886]. Pieśń *Chrystus zmartwychwstał jest* znajduje się na s. 210-211.

¹ K. Mrowiec, *Kultura muzyczna Kościoła*, w: *Historia Kościoła w Polsce*, t. 1, cz. 1, red. B. Kumor, Z. Obertyński, Poznań-Warszawa 1979, s. 442-443.

² Wszystkie w posiadaniu autora niniejszego artykułu.

2. *Cantionale Ecclesiasticum ad normam Ritualis Sacramentorum Petricoviensis*, edidit Jos. Surzyński, Posnaniae 1892 [dalej jako: 1892]. Pieśń *Chrystus zmartwychwstał jest* znajduje się na s. 79-80.
3. X. Jan Siedlecki, *Śpiewnik kościelny z melodiami na dwa głosy zawiera pieśni polskie i śpiewy łacińskie*, Warszawa 1953 [dalej jako: 1953]. Pieśń *Chrystus zmartwychwstał jest* znajduje się na s. 97-98.
4. Ks. Jan Siedlecki, *Śpiewnik kościelny*, Opole 1966 [dalej jako: 1966]. Pieśń *Chrystus zmartwychwstał jest* znajduje się na s. 95.
5. Ks. Jan Siedlecki, *Śpiewnik kościelny*, Kraków 2001 [dalej jako: 2001]. Pieśń *Chrystus zmartwychwstał jest* znajduje się na s. 177-178.

1. CZAS POWSTANIA PIEŚNI

Trudno dziś jednoznacznie podać czas powstania pieśni *Chrystus zmartwychwstał jest*. Komentarz odredakcyjny w *Śpiewniku kościelnym* ks. Jana Siedleckiego z 1953 roku zwraca uwagę, że pierwsza zwrotka pieśni pochodzi z XIV wieku, zaś dalsze z XV-XVII wieku. Natomiast w *Śpiewniku kościelnym* z 2001 roku można już znaleźć informację, że melodia pieśni pochodzi z XII wieku, zaś zwrotki z XIV-XVII wieku.

Za XIII-wieczną proveniencją pieśni opowiada się z kolei ks. Ireneusz Pawlak³. Inny wybitny muzykolog, Karol Mrowiec, powstanie pieśni określa na wiek XIV⁴.

Niewątpliwie jednak pieśń *Chrystus zmartwychwstał jest* to średniowieczny, najstarszy znany w języku polskim utwór poetycki⁵. Zaginiony *Graduał* z 1365 roku (pochodzący z katedry w Płocku) zawierał zamieszczony przez Świętosława z Wilkowa tekst pierwszej zwrotki pieśni w następującym brzmieniu:

*Krystus zmartwychwstał je,
Ludu przykład dał je,
Eż nam z martwych wstaci
Z Bogiem krolowaci. Kyrie (eleison)*⁶.

³ I. Pawlak, *Muzyka liturgiczna po Soborze Watykańskim II w świetle dokumentów Kościoła*, Lublin 2000, s. 376.

⁴ K. Mrowiec, dz. cyt., s. 443.

⁵ Pieśń *Chrystus zmartwychwstał jest*, w: *Kultura religijna. Tradycja. Duchowość*, <http://dziedzictwo.ekai.pl/text.show?id=547> (dostęp z dnia 27 maja 2015 r.).

⁶ Por. tamże.

2. TEKST PIEŚNI

Pieśń *Chrystus zmartwychwstał jest* opisuje najważniejsze wydarzenie zbawcze, jakim jest zmartwychwstanie Jezusa Chrystusa. Powstanie z martwych Jezusa ma być przykładem dla wierzących, którzy kiedyś, na końcu czasów także mają zmartwychwstać, aby królować z Bogiem. W kolejnych zwrotkach z iście reporterską wnikliwością przypomniano wydarzenia, które zmartwychwstaniu towarzyszyły. Wspomniano śmierć krzyżową Jezusa, Jego przebity bok i obie ręce. Odnotowano złożenie do grobu i obecność przy grobie Marii Magdaleny i dwóch innych niewiast, które przybyły namaścić ciało Jezusa. Autor tekstu opowiada następnie o ukazaniu się niewiastom anioła, który oznajmił im zmartwychwstanie Jezusa, oraz o dwóch uczniach zmierzających do Emaus, którzy także rozpoznali swego Pana.

Tekst pieśni opiera się na wydarzeniach opisanych w ewangeljach: Mt 28,1-8; Mk 16,1-14; Łk 24,1-35; J 20,1-18.

W tym miejscu interesująca wydaje się być analiza tekstu występującego w pięciu różnych śpiewnikach, publikowanych w okresie od 1886 do 2001 roku.

1. zwrotka:

1886: „Chrystus zmartwychwstan jest, Nam na przykład dan jest”,

1892: „Chrystus zmartwychwstał jest, Nam na przykład dan jest”,

1953: „Chrystus zmartwychwstał jest, Nam na przykład dan jest”,

1966: „Chrystus zmartwychwstał jest, Nam na przykład dan jest”,

2001: „Chrystus zmartwychwstan jest, Nam na przykład dan jest”.

1886: „Jż mamy zmartwych powstać, z Panem Bogiem królować. Alleluja”,

1892: „Iż mamy zmartwych powstać, Z Panem Bogiem królować, Alleluja”,

1953: „Iż mamy zmartwychpowstać, Z Panem Bogiem królować. Alleluja!”,

1966: „Iż mamy zmartwych powstać, Z Panem Bogiem królować. Alleluja”,

2001: „Iż mamy zmartwych powstać, Z Panem Bogiem królować. Alleluja”.

W pierwszej części wiersza na uwagę zasługuje forma „zmartwychwstan” oraz „zmartwychwstał”. W zaginionym *Graduale* znajdują się słowa: „Krystus zmartwychwstał je”, stąd przyjmuje się, że forma „zmartwychwstał” jest formą wcześniejszą, starszą. Natomiast słowo „zmartwychwstan” ma postać imiesłowu przymiotnikowego biernego. W języku polskim jest to konstrukcja niepoprawna, usprawiedliwiona jedynie w tekstach literackich.

Ponadto w drugiej części wiersza występuje archaiczna forma „Jż” (1886) oraz pisownia łączna słowa „zmartwychpowstać” (1953).

2. zwrotka:

1886: „Leżał trzy dni w grobie, Dał bok przebić sobie”,
 1892: „Leżał trzy dni w grobie, Dał bok przebić sobie”;
 1953: „Leżał trzy dni w grobie, Dał bok przebić Sobie”,
 1966: „Leżał trzy dni w grobie, Dał bok przebić sobie”,
 2001: „Leżał trzy dni w grobie, Dał bok przebić sobie”.

1886: „Bok, ręce, nogi obie, Na zbawienie człowiecze tobie. Alleluja!”,
 1892: „Bok, ręce, nodze obie, Dla zbawienia człowiecze tobie, Alleluja”,
 1953: „Bok, ręce, nogi obie, Na zbawienie tobie. Alleluja!”,
 1966: „Bok, ręce, nogi obie, Na zbawienie tobie. Alleluja!”,
 2001: „Bok, ręce, nogi obie, Na zbawienie tobie. Alleluja!”.

W pierwszej części wiersza widoczna jest pisownia wielką literą zaimka osobowego „Sobie” (1953) – dzisiaj praktyka już niestosowana.

Natomiast w drugiej części wiersza występuje archaiczna forma „nodze obie” (1892) – jako staropolska tzw. liczba podwójna. Zmianie uległo również zakończenie zwrotki, gdzie występują trzy różne sformułowania: „Na zbawienie człowiecze tobie”, „Dla zbawienia człowiecze tobie”, „Na zbawienie tobie”. Wszystkie te określenia mają ten sam sens.

3. zwrotka:

1886: „Trzy Maryje poszły, Drogie maści niosły”,
 1892: „Trzy Marye poszły, Drogie maści niosły”,
 1953: „Trzy Maryje poszły, Drogie maści niosły”,
 1966: „Trzy Maryje poszły, Drogie maści niosły”,
 2001: „Trzy Maryje poszły, Drogie maści niosły”.

1886: „Chciały Chrystusa pomazać, Jemu cześć i chwałę dać. Alleluja!”,
 1892: „Chciały Chrystusa pomazać, Jemu cześć i chwałę dać, Alleluja”,
 1953: „Chciały Chrystusa pomazać, Jemu cześć i chwałę dać. Alleluja”,
 1966: „Chciały Chrystusa pomazać, Jemu cześć i chwałę dać. Alleluja!”,
 2001: „Chciały Chrystusa pomazać, Jemu cześć i chwałę dać. Alleluja!”.

W trzeciej zwrotce nie zauważa się jakichś znacznych różnic w tekście, z wyjątkiem archaicznej formy „Marye” (1892), która w wersjach innych brzmi już „Maryje”.

4. zwrotka:

1886: „Gdy na drodze były, Tak sobie mówiły”,

1892: „Gdy na drodze były, Tak sobie mówiły”,

1953: „Gdy na drodze były, Tak sobie mówiły”,

1966: „Gdy na drodze były, Tak sobie mówiły”,

2001: „Gdy na drodze były, Tak sobie mówiły”.

1886: „Jest tam kamień niemały, A któż nam go odwali. Alleluja!”,

1892: „Jest tam kamień nie mały; A któż nam go odwali, Alleluja”,

1953: „Jest tam kamień niemały, A któż nam go odwali? Alleluja”,

1966: „Jest tam kamień niemały, A któż nam go odwali? Alleluja!”,

2001: „Jest tam kamień niemały, A któż nam go odwali? Alleluja!”.

W czwartej zwrotce we wszystkich wydaniach pieśni tekst jest jednolity.

5. zwrotka:

1886: „Powiedz nam Maryja! Gdzieś Pana widziała?”,

1892: „Powiedz nam Maryo, Gdzieś Pana widziała?”,

1953: „Powiedz nam, Maryja, Gdzieś Pana widziała?”,

1966: „Powiedz nam, Maryja, Gdzieś Pana widziała?”,

2001: „Powiedz nam, Maryjo, Gdzieś Pana widziała?”.

1886: „Widziałam Go po męce, Trzymał chorągiew w ręce. Alleluja!”,

1892: „Widziałam Go po męce, Trzymał chorągiew w ręce, Alleluja”,

1953: „Widziałam Go po męce, Trzymał chorągiew w ręce. Alleluja”,

1966: „Widziałam Go po męce, Trzymał chorągiew w ręce. Alleluja”,

2001: „Widziałam Go po męce, Trzymał chorągiew w ręce. Alleluja!”.

Podobnie w piątej zwrotce tekst jest jednolity – z wyjątkiem archaicznego zapisu imienia „Maryo” (1892) – poprawnie użytej w formie wołacza – tak jak „Maryjo” (2001), a nie „Maryja” (1886, 1953, 1966).

6. zwrotka:

1886: „Gdy nad grobem stały, Rzekł im anioł biały”,

1892: „Gdy nad grobem stały, Rzekł im anioł biały”,

1953: „Gdy nad grobem stały, Rzekł im Anioł biały”,

1966: „Gdy nad grobem stały, Rzekł im Anioł biały”,

2001: „Gdy nad grobem stały, Rzekł im anioł biały”.

- 1886: „Nie bójcie się dziewice, Ujrzyjcie Boże lice. Alleluja!”,
 1892: „Nie bójcie się dziewice, Ujrzyjcie Boże lice, Alleluja”,
 1953: „Nie bójcie się, dziewice, Ujrzyjcie Boże lice. Alleluja”,
 1966: „Nie bójcie się, Maryje, Zmartwychwstał Pan i żyje! Alleluja!”,
 2001: „Nie bójcie się, Maryje, Zmartwychwstał Pan i żyje! Alleluja!”.

W pierwszej części zwrotki w śpiewnikach z 1953 i 1966 roku wprowadzono pisownię „Anioł” wielką literą, natomiast w części drugiej słowo „dziewice” (1886, 1892, 1953) zostało zastąpione imieniem własnym w liczbie mnogiej – „Maryje” (1966, 2001).

Ponadto w miejsce sformułowania występującego w trzech pierwszych wydaniach śpiewników „Ujrzyjcie [ujrzyjcie] Boże lice” wprowadzono nowe słowa: „Zmartwychwstał Pan i żyje!”.

7. zwrotka:

- 1886: „Jezusa szukacie? Tu Go nie znajdziecie”,
 1892: „Jezusa szukacie? Tu Go nie znajdziecie”,
 1953: „Jezusa szukacie? Tu Go nie znajdziecie”,
 1966: „Jezusa szukacie? Tu Go nie znajdziecie”,
 2001: „Jezusa szukacie? Tu Go nie znajdziecie”.

- 1886: „Wstałci zmartwych, tu Go nie; Tylko Jego odzienie. Alleluja!”,
 1892: „Wstałci zmartwych tu Go nie, Tylko Jego odzienie, Alleluja”,
 1953: „Wstałci z martwych, tu Go nie, Tylko Jego odzienie”. Alleluja”,
 1966: „Wstał-ci z martwych, grób pusty. Oto śmiertelne chusty. Alleluja!”,
 2001: „Wstał-ci z martwych, grób pusty. Oto złożone chusty. Alleluja!”.

W pierwszej części kolejnej zwrotki tekst jest jednolity. Natomiast w drugiej części, w wydaniach śpiewników od 1966 roku zauważyć można odmienną pisownię słowa „wstał-ci”. „Ci” – stanowi partykułę wzmacniającą, w tym wypadku oddzieloną od słowa zasadniczego poprzez małą kreseczkę (dywiz). Odmienna pisownia dotyczy także słowa „zmartwych” (1886, 1892), które przyjęło następnie poprawną dziś formę „z martwych”.

Swoista ewolucja dokonała się w zakończeniu omawianej zwrotki. Wyrażenie „Tylko Jego odzienie” (1886, 1892, 1953) zostało zastąpione słowami „Oto śmiertelne chusty” (1966), aby następnie słowo „śmiertelne” zastąpić już nie tak emocjonalnym słowem, jakim bez wątplenia jest słowo „złożone”.

8. zwrotka:

1886: „Łukasz z Kleofasem, Oba jednym czasem”,
 1892: „Łukasz z Kleofasem, Obaj jednym czasem”,
 1953: „Łukasz z Kleofasem, Oba jednym czasem”,
 1966: „Łukasz z Kleofasem, Obaj jednym czasem”,
 2001: „Łukasz z Kleofasem, Obaj jednym czasem”.

1886: „Szli do miasta Emaus, Potkał ci ich Pan Jezus. Alleluja!”,
 1892: „Szli do miasteczka Emaus, Potkałci ich Pan Jezus. Alleluja”,
 1953: „Szli do miasteczka Emaus, Potkał-ci ich Pan Jezus. Alleluja”,
 1966: „Szli do miasteczka Emaus, Spotkał-ci ich Pan Jezus. Alleluja!”,
 2001: „Szli do miasteczka Emaus, Spotkał-ci ich Pan Jezus. Alleluja!”.

W powyższej zwrotce, w jej pierwszej części drobna różnica w tekście polega na użyciu zaimka „Oba” (1886, 1953), który pojawia się także w formie „Obaj” (1892, 1966, 2001).

W części drugiej „miasto” (1886) zostało w późniejszych wersjach zastąpione „miasteczkiem”. Na uwagę zasługuje także różne użycie partykuły wzmacniającej „ci” – występują tu cztery różne wersje: „potkał ci” (1886), „potkałci” (1892), „potkał-ci” (1953) oraz „spotkał-ci” (1966, 2001).

9. zwrotka:

1886: „Bądźmy wszyscy weseli, Jako w niebie anieli”,
 1892: „Bądźmy wszyscy weseli, Jak w niebie Anieli”,
 1953: „Bądźmy wszyscy weseli, Jako w niebie Anieli”,
 1966: „Bądźmyż więc weseli Jak w niebie Anieli”,
 2001: „Bądźmy więc weseli Jak w niebie anieli”.

1886: „Czegośmy pożąдали, Tegośmy doczekali. Alleluja!”,
 1892: „Czegośmy pożąдали, Tegośmy doczekali, Alleluja”,
 1953: „Czegośmy pożąдали, Tegośmy doczekali. Alleluja”,
 1966: „Czegośmy pożąдали, Tegośmy doczekali. Alleluja!”,
 2001: „Czegośmy pożąдали, Tegośmy doczekali, Alleluja!”.

W ostatniej zwrotce w śpiewniku z 1966 i 2001 roku w miejsce słowa „wszyscy” pojawił się spójnik „więc”, zapewne w celu ujednoczenia liczby sylab w wierszu. Poza tym w jednym przypadku występuje partykuła „-ż” („bądźmyż”, 1966) oraz zamienna pisownia słowa „anieli” – raz małą (1886, 2001), raz wielką literą (1892, 1953, 1966).

Natomiast druga część wiersza posiada tekst jednolity we wszystkich wydaniach śpiewników.

3. MELODIA PIEŚNI

Powołując się na badania Antoniego Zoły⁷, istnieje tylko jedna wersja melodyczna pieśni *Chrystus zmartwychwstał jest*. Natomiast różnych wariantów melodii – w przybliżeniu – jest około 184.

W wersji z 1886 roku, jeszcze w notacji gregoriańskiej, pieśń ma następującą postać:

Z kolei w wersji z 1892 roku pieśń funkcjonuje w układzie czterogłosowym. Przeznaczona była do wykonywania podczas procesji rezurekcyjnej przez chór męski (tenor I, tenor II, bas I i bas II). Pieśń została zharmonizowana według zasad harmonii funkcyjnej. Nie ma odwołań do skal kościelnych i modalności.

⁷ Zob. A. Zoła, *Melodyka ludowych śpiewów religijnych w Polsce*, Lublin 2003, s. 25.

Interesujące wydaje się być porównanie zapisu czterech linii melodycznych pieśni *Chrystus zmartwychwstał jest* pochodzących z pięciu śpiewników wydanych od 1886 do 2001 roku (zapis melodii z 1966 i 2001 jest identyczny).

W linii melodycznej *Chrystus zmartwychwstał jest* można wyodrębnić pięć odcinków, które – przyjąwszy zapis melodii na podstawie XX-wiecznych śpiewników – kształtowane są co dwa takty.

Zasadniczo kształt linii melodycznej, napisanej w skali doryckiej pieśni, w prezentowanych wyżej czterech wariantach jest ten sam. Występują jedynie drobne różnice:

- w wersji z 1886 roku pieśń rozpoczyna się ruchem sekundy małej. W pozostałych wersjach jest to cały ton;
- w drugim odcinku melodii wersja z 1886 roku między dźwiękami „a” i „c” posiada dźwięk przejściowy „h”. Późniejsze wersje nie posiadają tego dźwięku;
- w tym samym odcinku najstarszy wariant melodii kończy się ruchem zstępującym na dźwiękach „e” i „d”. W późniejszych wersjach po dźwięku „e” (chodzi o II stopień skali) następuje półton w górę, stąd dźwięk toniki zostaje osiągnięty skokiem tercji w dół;
- w trzecim odcinku melodii uwagę zwracają pierwsze cztery dźwięki. W wersji z 1886 roku trzykrotnie występuje dźwięk „g”, który następnie jest odprowadzony tercją małą w dół. W późniejszych wersjach dźwięk „g” pojawia się dwa razy, po czym melodia zstępuje do dźwięków „d” i „c”;
- czwarty odcinek melodii jest identyczny w wersjach z 1886 roku oraz 1966 i 2001 roku. Natomiast wersje z 1892 i 1953 roku kończą się na drugim, a nie jak w pozostałych wersjach na pierwszym stopniu. Dlatego też występujący trzeci stopień skali traktowany jest w tych wersjach jako dźwięk przejściowy (w wersji z 1953 roku jest to druga ósemka);
- piąty odcinek melodii jest najbardziej zróżnicowany. Tylko wersja z 1886 roku posiada dźwięk prowadzący „cis”, melodia zaś ma kształt małego łuku. Pozostałe wersje zbudowane są kolejno na następujących stopniach skali: VII, I, II, I. Wersja z 1892 roku dwa razy powtarza VII stopień skali (pojawia się więc

dotyczy dźwięku). Aby zatem przyporządkować liczbę sylab danego słowa do poszczególnych dźwięków, wykorzystano znak łuku łączący dwa sąsiadujące dźwięki;

- ponadto tylko wersja z 1953 roku posiada alternatywną formę zakończenia pieśni nazwaną „zakończeniem ludowym”.

4. ZASTOSOWANIE PIEŚNI

W liturgii posoborowej pieśń *Christus zmartwychwstał jest* to pieśń śpiewana podczas liturgii wielkanocnej oraz w okresie wielkanocnym. Ciekawym jest jednak fakt, że do II Soboru Watykańskiego (1962-1965) omawiana pieśń funkcjonowała jako trop do łacińskiej sekwencji wielkanocnej *Victimae paschali laudes* pochodzącej z XII wieku. Podczas procesji rezurekcyjnej pieśń tę wykonywano na przemian ze zwrotką łacińską.

Melodia i tekst sekwencji *Victimae paschali laudes* kształtuje się następująco⁸:

Séq.
1.
V
Victimae paschali laudes * immolent Christi-áni.
Agnus redemit óves : Christus innocens Patri reconci-
li-ávit peccatóres. Mors et ví-ta du-élo conflixére mirán-
do : dux ví-tae mórtu-us, régnat vívus. Dic nobis Mari- a,
quid vidísti in ví-a? Sepúlcrum Christi vivéntis, et gló-
ri-am vídi resurgéntis : Ángé-licos téstes, sudá-ri-um, et
véstes. Surrexit Christus spes mé- a : praecedet sú-os in Ga-
lilaé- am. Scimus Christum surrexisse a mórtu- is vere :
tu nobis, victor Rex, mi-se-ré-re. Amen. (Alle-lú-ia.)

⁸ *Liber usualis. Missae et officii pro dominicis et festis cum cantu gregoriano*, Parisiis-Tornaci-Romae-Neo Eboraci 1962, s. 780.

Tłumaczenie tej wielkanocnej sekwencji można oddać następującymi słowami⁹:

„Hołd Ofierze Wielkanocnej składajcie chrześcijanie.

Jagnię zbawiło owce: Chrystus niewinny z Ojcem znowu pojednał nas, grzeszników.

Śmierć i życie stoczyły z sobą walki dziwne: Umarły życia wódz – rządzi żywy.

Powiedz nam, Mario, coś widziała w drodze?

Grobowiec Chrystusa żywego i chwałę znów zmartwychwstałego.

Anielskich świadków całun i szaty.

Wskrzesł Chrystus, cel mej nadziei: Poprzedzi swoich do Galilei.

Wiemy: oto zmartwychwstał Chrystus prawdziwy: Zwycięski Królu, bądź miłościwy”.

Na uwagę zasługują pewne podobieństwa linii melodycznej sekwencji i pieśni *Chrystus zmartwychwstał jest*. Być może to właśnie łacińska sekwencja stała się inspiracją do stworzenia pieśni wielkanocnej w języku polskim? Najbardziej charakterystyczne wspólne zwroty zostały w nutach zaznaczone linią ciągłą. Linią przerywaną zaznaczono te fragmenty melodii, które także kojarzą się z polską pieśnią pt. *Chrystus zmartwychwstał jest*.

ZAKOŃCZENIE

Jak już wspomniano, pieśń *Chrystus zmartwychwstał jest* to jedna z najstarszych (jeśli nie najstarsza) pieśń nabożna w języku polskim, która od początku towarzyszy liturgii wielkanocnej. W warstwie semantycznej pieśń ta jest swoistą katechezą przypominającą najważniejsze wydarzenie zbawcze, jakim bez wątpienia jest zmartwychwstanie Jezusa. W warstwie muzycznej linia melodyczna została ukształtowana w skali doryckiej, z wykorzystaniem wszystkich dźwięków. Melodia – prosta w budowie, jakby surowa, zachwyca swym pięknem.

Wypada więc jedynie życzyć, aby będąca przedmiotem niniejszego artykułu pieśń *Chrystus zmartwychwstał jest* jak najdłużej rozbrzmiewała w świątyniach, gdzie zgromadzony lud wychwalać będzie Boga za cud zmartwychwstania swego Syna.

⁹ Tłumaczenie tekstu za: *Gaudeamus. Łaciński śpiewnik mszalny*. Wydanie pierwsze opracował ks. Wiesław Kądziela, Michalineum, Warszawa 2005, s. 161.

Bibliografia

Cantionale Ecclesiasticum ad normam Ritualis Sacramentorum Petricoviensis, edidit Jos. Surzyński, Posnaniae 1892.

Cantionale Ecclesiasticum ad usum Ecclesiarum Poloniae, per Joannem Siedlecki, Cracoviae 1886.

Chrystus zmartwychwstał jest, w: *Kultura religijna. Tradycja. Duchowość*, <http://dziedzictwo.ekai.pl/text.show?id=547> (dostęp z dnia 27 maja 2015 r.).

Gaudeamus. Łaciński śpiewnik mszalny, wydanie pierwsze opracował ks. Wiesław Kądziela, Michalineum, Warszawa 2005.

Liber usualis. Missae et officii pro dominicis et festis cum cantu gregoriano, Parisiis-Tornaci-Romae-Neo Eboraci 1962.

Mrowiec K., *Kultura muzyczna Kościoła*, w: *Historia Kościoła w Polsce*, t. 1, cz. 1, red. B. Kumor, Z. Obertyński, Poznań-Warszawa 1979.

Pawlak I., *Muzyka liturgiczna po Soborze Watykańskim II w świetle dokumentów Kościoła*, Lublin 2000.

Siedlecki J., *Śpiewnik kościelny z melodiami na dwa głosy zawiera pieśni polskie i śpiewy łacińskie*, Warszawa 1953.

Siedlecki J., *Śpiewnik kościelny*, Kraków 2001.

Siedlecki J., *Śpiewnik kościelny*, Opole 1966.

Zoła A., *Melodyka ludowych śpiewów religijnych w Polsce*, Lublin 2003.

Streszczenie

W omawianym artykule autor opisuje jedną z najstarszych pieśni religijnych w języku polskim, jaką jest pieśń wielkanocna *Chrystus zmartwychwstał jest*. W oparciu o pięć wydanych w różnym czasie śpiewników kościelnych (1886, 1892, 1953, 1966, 2001) autor przybliży interesujący utwór poprzez ukazanie różnic tak w warstwie semantycznej, jak i w zakresie kształtowania linii melodycznej.

Słowa kluczowe: *pieśń religijna, śpiewniki, Wielkanoc, zmartwychwstanie.*

Summary

Easter Hymn ‘Christ is Risen’ (*Chrystus zmartwychwstał jest*) in Terms of its Semantics and Music

In the article, the author discusses one of the oldest Polish religious songs which is sung during the Easter liturgical period. This 13th- or 14th -century hymn is presented in the light of five hymnbooks from the nineteenth and the twentieth century (dated: 1886, 1892, 1953, 1966, 2001). This approach allows the author to show this Easter hymn in detail and to focus on the variations in both the music and lyrics.

Keywords: *religious hymns, hymnbooks, Easter, Resurrection*